

Evolució de la superfície protegida dels espais naturals de les illes Pitiüses

per Laura del Valle Villalonga,^{1,2} Ivan Murray Mas³ i Guillem X. Pons³

Resum

La gran biodiversitat i l'excel·lent patrimoni natural de les Pitiüses, fa necessari el seu coneixement i conservació per determinar les necessitats de gestió i protecció, i d'aquesta manera garantir el seu futur. L'objectiu principal d'aquest estudi és l'anàlisi de l'evolució de la superfície protegida dels espais naturals de les illes Pitiüses. El seu coneixement resulta clau per tal de plantejar la planificació i gestió dels espais naturals de les Pitiüses de cara al futur, tot tenint en compte que la pèrdua de biodiversitat és un dels principals problemes ecològics a escala planetària. La superfície inclosa a la Xarxa Natura (marina i terrestre) era de 32.137'77 ha el 2013 i aquestes augmentaren notablement el 2014 amb la incorporació de l'espai marí de Formentera i del sud d'Eivissa (47.026'14 ha), de l'espai marí de ponent i nord d'Eivissa (47.162'02 ha) i de l'espai marí del llevant d'Eivissa (19.158'84 ha). Quatre anys més tard, el 2018, s'incrementaren les reserves marines de Formentera amb la incorporació de la reserva marina de sa Punta de sa Creu (1.059 ha) i a Eivissa amb la reserva marina de l'illa de Tagomago (3.756 ha) amb una reserva integral de 220 ha. Nogensmenys, per a una adequada conservació es fa necessària l'aplicació de plans de gestió a cadascun dels espais naturals protegits i aquest aspecte ha resultat històricament un dels més problemàtics.

Paraules clau: espais naturals protegits, pla de gestió, Illes Pitiüses, figures de protecció.

La platja des Codolar i els estanys de les salines, des del cap Falcó (fotografia: Laura del Valle)

Abstract

The Pitiüses host an exceptional natural heritage and biodiversity. Knowledge of biodiversity is crucial in order to determine the management and protection needs and, in this way guarantee its future conservation. The main objective of this study is the analysis of the evolution of natural protected areas of Eivissa and Formentera, as well as the analysis of land cover in the coastal strip of the first kilometre. Since biodiversity loss is one of the main global ecological problems, this knowledge is fundamental for future planning and management of the natural areas of the Pitiüses. In 2013, the area included in the Nature 2000 network (marine and terrestrial) was 32.137'77 ha, which increased notably in 2014 with the incorporation of the marine area of Formentera and South of Eivissa (47.026, 14 ha), the marine area of West and North of Eivissa (47.162'02 ha) and the marine area of the East of Eivissa (19.158'84 ha). Four years later, in 2018, Formentera's marine reserves were increased with the incorporation of the Sa Punta de sa Creu

marine reserve (1.059 ha) and in Eivissa with the Tagomago Islet Marine reserve (3.756 ha) with an integral reserve of 220 ha. Nonetheless, despite the expansion of protected areas, management plans are essential for a their correct conservation and this issue has been historically troublesome.

Keywords: Protected Natural Areas, management plan, Illes Pitiüses, protection classes.

Introducció

El terme «biodiversitat» reflecteix la quantitat, la varietat i la variabilitat dels organismes vius. Inclou la diversitat dins de les espècies, entre espècies i entre ecosistemes. El concepte també abasta la manera en què aquesta diversitat canvia d'un lloc a un altre i amb el pas del temps. Indicadors com el nombre d'espècies d'una àrea determinada poden ajudar a fer un seguiment de determinats aspectes de la

1. Grup de Ciències de la Terra, Universitat de les Illes Balears, Palma, Illes Balears. Ctra. de Valldemossa km 7'5. 07122. a/e: lauradelvalle.geo@gmail.com.

2. Facultat de Ciències Ambientals, Universitat Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca, Romania. Strada Teleorman, 42. 400008.

3. Departament de Geografia, Universitat de les Illes Balears, Palma, Illes Balears. Ctra. de Valldemossa km 7'5. 07122. a/e: Ivan.murray@uib.cat; guillemx.pons@uib.es.

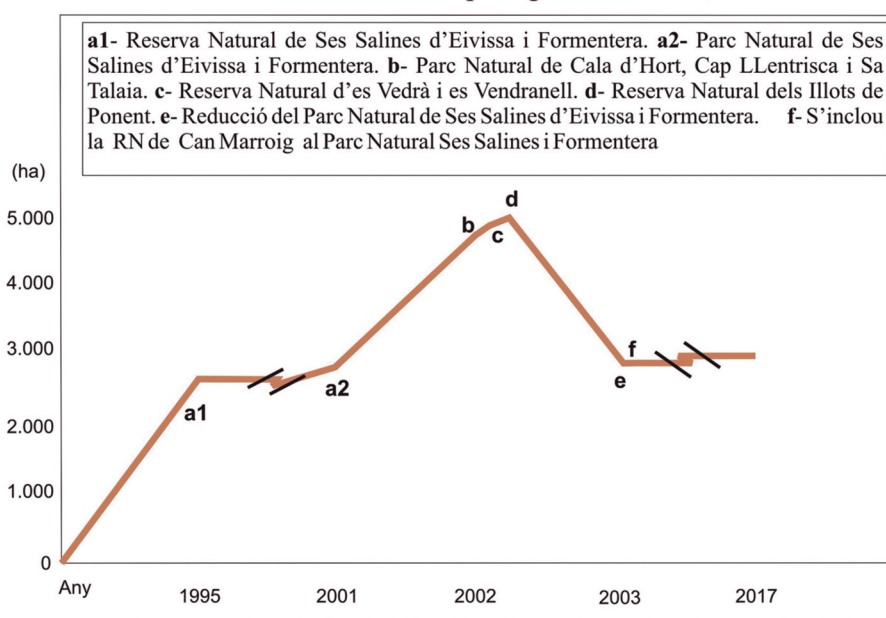
biodiversitat (Comissió Europea 2011).

Europa compta amb una diversitat natural única, amb zones d'alta biodiversitat reconegudes a nivell mundial, com el Mediterrani (EEA 2015). Les illes i les seves àrees marines properes a la costa constitueixen ecosistemes únics que sovint comprenen moltes espècies de plantes i animals que són endèmiques i no es troben en cap altre lloc de la Terra. El llegat d'una història evolutiva única, aquests ecosistemes són tresors insubstituïbles. També són clau per al manteniment, l'economia, el benestar i la identitat cultural de 600 milions d'illencs, una desena part de la població mundial.

Un efecte de la insularitat són les múltiples espècies endèmiques que es donen sota les particulars condicions de les illes i les illes Balears en són també un bon exemple (Pons; Palmer 1996; Pons 2015). Les espècies insulars també són úniques en la seva vulnerabilitat: de les 724 extincions d'animals registrades en els últims 400 anys, aproximadament la meitat eren espècies insulars. Durant el segle passat, la biodiversitat de les illes ha estat sotmesa a una intensa pressió per part d'espècies exòtiques invasores, el canvi d'hàbitats i la sobreexplotació, i, cada vegada més, pel canvi climàtic i la contaminació. Aquesta pressió també és molt sentida per les economies de les illes. Entre els països en desenvolupament més vulnerables, els petits estats insulars en desenvolupament (amb les seves sigles en anglès, Small Island Developing States (SIDS)) depenen de la conservació i l'ús sostenible de la diversitat biològica de les illes per al seu desenvolupament sostenible (Convention on Biological Diversity, www.cbd.int/island/).

No obstant això, la pèrdua de diversitat biològica s'ha accelerat a nivells sense precedents, com passa també en altres parts del món. S'ha estimat que un 42 % dels mamífers europeus, un 15 % de les aus i el 45 % de les papallones i els rèptils es troben en risc d'extinció (Soer 2005).

Evolució de les àrees terrestres protegides d'Eivissa, 1995 - 2017

Evolució de les àrees marines protegides d'Eivissa, 1995 - 2017

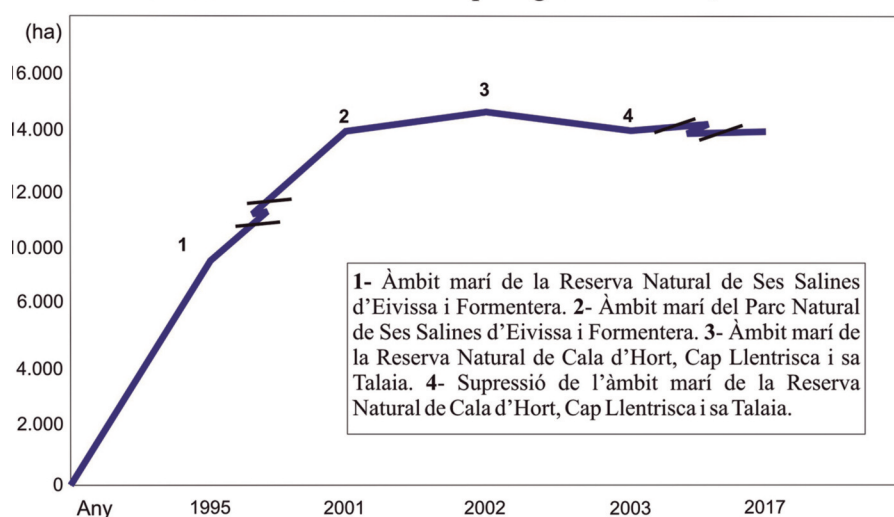

Figura 1. Evolució de la superfície terrestre (A) i marítima (B) protegida a Eivissa i Formentera, 1995-2019 (elaboració: Laura del Valle)

El Conveni sobre la Diversitat Biològica de Nacions Unides reconeix que la conservació de la biodiversitat és un interès comú de tota la humanitat i té una importància crítica per satisfer les seves necessitats bàsiques. Cal advertir que la principal potència mundial, els EUA, no ha ratificat el conveni i des que es va signar, el 1992, la pèrdua de biodiversitat s'ha accelerat (Cardinale; Doffy; Gonzalez; Hooper; Perrings; Verail; Narwani; Mace; Tilman, Wardle; Kinsig; Daily; Loreau; Grace; Larigauderie; Srivastava; Naeem 2012).

La protecció d'espais d'alt valor ecològic és un instrument fonamental per a la conservació in situ de la biodiversitat. Aquests espais estan constituïts per aquelles àrees terrestres o marines que, en reconeixement als seus valors naturals excel·lents, estan específicament dedicades a la conservació de la natura i subjectes, per tant, a un règim jurídic especial per a la seva protecció; a més a més exerceixen una funció decisiva per a la conservació dels ecosistemes i la supervivència de les espècies i per al manteniment dels processos ecolò-

Figura de Protecció Internacional (Patrimoni de la UNESCO)	Paisatge Cultural
Figures de Protecció Europea (Xarxa Natura 2000)	Lloc d'Interès Comunitari (LIC)
	Zones d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA)
	Zones d'Especial Conservació (ZEC)
Figures de Protecció estatals i de la Comunitat Autònoma	Parc Nacional (PN)
	Parc Natural (PNN)
	Reserva Natural (RN)
	Monument Natural (MN)
	Paratge Natural (PaN)
	Paisatge Històric Artístic i Pintoresc (PHAP)
	Àrea Natural d'Especial Interès (ANEI)
	Àrea Rural d'Interès Paisagístic (ARIP)
	Alzinar Protegit (EP)
	Àrea de Protecció Territorial - Costa (APT-C)
	Àrea Natural d'Alt Nivell de Protecció (AANP)
	Àrea Rural d'Interès Paisagístic (ARIP-b)
	Reserva Marina

Taula 1. Resum amb les figures de protecció presents a les Pitiüses (elaboració: Laura del Valle, Iván Murray i Guillem X. Pons)

gics, i dels béns i serveis ecosistèmics.

A nivell internacional, el seu marc actual de referència tècnic i normatiu respon a aquest nou paradigma global (Cardinale *et al.* 2012). A Espanya, els espais protegits estan definits i regulats amb caràcter bàsic per la Llei 42/2007, de 13 de desembre, del Patrimoni Natural i de la Biodiversitat, (BOE núm. 299, de 14/12/2007) que els agrupa en tres tipus diferents, atenent als seus respectius marcs jurídics d'origen: Espais Naturals Protegits (ENP); Espais protegits Xarxa Natura 2000; Àrees protegides per instruments internacionals.

Les illes Balears gaudeixen d'un patrimoni natural i una biodiversitat excepcionals, un tresor digne de conservar i conèixer profundament per poder determinar les necessitats de gestió i protecció que en garanteixin el futur (Servei de Protecció d'Especies 2015). En aquest sentit, els espais naturals protegits són una peça clau per a la conservació de la biodiversitat característica de les illes. Ara bé, per assegurar la conservació de diferents tipologies de zones dins d'una àrea concreta, no cal considerar només les figures de protecció estatals i autonòmiques, sinó que també s'han de considerar les de nivells internacionals. Així, una de les xarxes internacionals més importants a nivell de la UE és la Xarxa Natura 2000, desenvolupada amb la finali-

tat d'assegurar la supervivència a llarg termini de les espècies i dels hàbitats més amenaçats d'Europa. La Xarxa Natura 2000 se centra en la conservació de la biodiversitat mitjançant la delimitació d'espais d'especial protecció amb les figures següents: Zones Especials de Conservació (ZEC) designades a partir de la Directiva Hàbitats (Directiva 92/43 / CEE) i Zones d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA) establerta a partir de la Directiva Aus (Directiva 79/409 / CEE).

D'altra banda, a l'àmbit estatal, segons la Llei 42/2007, de 13 de desembre, del Patrimoni Natural i de la Biodiversitat (BOE núm. 299, de 14/12/2007), els espais naturals protegits (Parcs Nacionals i Naturals, Reserves, Monuments Naturals, etc.) es poden definir com aquells espais del territori espanyol, incloses les aigües continentals i les marítimes, que compleixen amb algun d'aquests requisits: a) contenen sistemes o elements naturals representatius, singulars fràgils, amenaçats o d'especial interès ecològic, científic, paisatgístic, geològic o educatiu; b) estar dedicats a la protecció i el manteniment de la diversitat biològica, de la geodiversitat i dels recursos naturals i culturals associats (art. 28). A l'àmbit autonòmic, la Llei 5/2005, del 26 de maig, per a la conservació dels espais de rellevància ambiental (LECO) (BOIB núm 85 del 04/06/2005) estableix que els espais

naturals protegits són les zones terrestres i marines de les illes Balears declarades com a tal en referència a la seva representativitat, singularitat, fragilitat o interès dels seus elements o sistemes naturals. Aquests espais inclouen els espais naturals protegits declarats d'acord amb les figures que estableix aquesta Llei i aquells pertanyents a la xarxa ecològica europea Natura 2000.

A més, una altra figura de protecció important en el context balear són les reserves marines, mesura específica per aconseguir un ús sostenible dels recursos marins amb l'elaboració d'un pla sectorial de pesca amb zones de protecció específiques on es restringeix l'activitat pesquera per motius biològics específics. La legislació sobre aquestes reserves és de caràcter autonòmic, tot adequant-se al Protocol sobre les zones especialment protegides i la diversitat biològica de la Mediterrània (BOE núm 302, de 18 de desembre de 1999), i des del 1982 s'han declarat a l'arxipèlag un total d'onze reserves marines (sis a Mallorca, dues a Menorca i tres a les Pitiüses).

Exposat l'anterior, el principal objectiu d'aquest estudi és el de mostrar l'evolució de la superfície marítima i terrestre protegida a les Pitiüses des de l'any 1995 al 2019, a nivell insular, així com per al subsistema Eivissa-Formentera, tot diferenciant entre les figures de protecció que apareixen a la taula 1.

Antecedents

Anteriorment s'han realitzat estudis semblant a aquest, en els quals s'utilitzen indicadors sobre l'evolució d'àrees protegides dins l'àmbit de les illes Balears. Els precedents els podem trobar a Llorente; Pons (1997), Pons; Moragues (2001) Pons; Moragues (2003), Blázquez; Garau; Murray (2002) en els quals es realitzava un diagnòstic de la comunitat autònoma en termes ambientals i en les quals apareix el conjunt de normatives ambientals que fa referència a la protecció del territori. El treball de Carreras; Truyol (2009) realitza una exhaustiva anàlisi de l'evolució d'àrees protegides de Menorca, mentre que el de Murray (2010) analitza l'evolució dels espais naturals protegits arreu de les illes Balears en un estudi integrat d'indicadors de sostenibilitat. Més recentment, Balaguer; Carreras; Diedrich; Espeja; Bardolet; Tintoré (2013a); Balaguer; Carreras; Diedrich; Espeja; Bardolet; Tintoré (2013b) analitzen l'evolució i les tendències de la protecció i gestió d'espais naturals protegits marítims i terrestres de Mallorca, en el marc dels indicadors de governança del Sistema d'Indicadors per a la Gestió Integrada de la Zona Costanera (CIZC).

Material i mètodes

L'anàlisi d'aquest treball es basa en l'evolució anual de les àrees protegides independentment que tinguin o no Pla de Gestió. Així, es tracta fonamentalment d'una anàlisi més de tipus quantitatiu en funció de la superfície protegida i no tant de caire qualitatiu, que hauria d'aprofundir en la qualitat de la gestió dels espais protegits. Les dades s'han analitzat des de diversos punts de vista amb la finalitat d'obtenir una visió global de l'evolució i situació de la protecció dels espais naturals de les Pitiüses al llarg del període analitzat.

En primer lloc, es mostren les dades sobre la superfície protegida tant marina com terrestre sota alguna figura de protecció (Reserves Marines, Xarxa Natura 2000, etc.)

Algunes de les construccions en una zona considerada de risc de Cala d'Hort, antiga part del Parc Natural de Cala d'Hort, Cala Llentrisca i sa Talaia; terreny desqualificat a partir de la Llei 10/2003 (fotografia: Laura del Valle).

així com la seva evolució amb la finalitat d'analitzar els efectes que han tingut algunes decisions polítiques autonòmiques en relació a la superfície protegida i alguns aspectes qualitatius de la seva protecció, particularment en relació a l'edificabilitat en aquests espais. Les fonts per a la realització d'aquesta part del treball han estat diverses. Així, s'ha consultat la legislació (lleis, decrets, acords de Govern, el Butlletí Oficial de l'Estat (BOE), el Butlletí Oficial de les Illes Balears (BOIB), Pla Territorial d'Eivissa, i també s'ha consultat la legislació i normativa de l'àmbit europeu relativa a la Xarxa Natura 2000 i del Comitè de Patrimoni Mundial de la UNESCO. A més, s'han consultat diverses webs especialitzades en informació ambiental i de la Xarxa Natura 2000 (Banc de Dades de la Naturalesa –MAPAMA, 2017).

La cartografia de les àrees protegides ha estat proporcionada per la Conselleria de Mobilitat i Ordenació del Territori del Govern de les Illes Balears, el Consell d'Eivissa, Consell de Formentera, i del Banc de Dades de la Naturalesa (Conselleria de Mobilitat i Ordenació del Territori, 2007, 2008; Consell d'Eivissa i Formentera, 2008; Consell de Formentera, 2010; MAPAMA, 2017).

Resultats i discussió

Evolució de la superfície protegida

La superfície inclosa en la Xarxa Natura 2000, marina i terrestre de l'illa d'Eivissa el 2014 era de 32.137'77 hectàrees, de les quals 20.926'85 hectàrees són LIC i ZEPA i 11.210'92 hectàrees són només LIC (fig. 1A). L'any 2014 es van afegir les ZEPA: ZEPA ES0000515 - Espai marí de Formentera i del sud d'Eivissa (47.026'14 ha); ZEPA ES0000516 - Espai marí del ponent i nord d'Eivissa (47.162'02 ha); i la ES0000517 - Espai marí del llevant d'Eivissa (19.158'84 ha) (fig. 1B). L'any 2018 es van afegir les ZEC/ZEPA ES5310024 La Mola 82.184'28 ha; ZEC/ ZEPA ES5310025 Cap de Barbaria 2.477'32 ha; ZEC ES5310109 Àrea marina de Cala Saona 442'29 ha; ZEC ES 5310110 Àrea marina de Platja de Tramuntana 1.406'18 ha i ZEC ES5310111 Àrea marina de platja de Migjorn 2.051'01 ha. Amb la inclusió d'aquests espais marins protegits la superfície protegida d'Eivissa i Formentera es va incrementar notablement. L'increment de la superfície marina protegida amb aquestes figures respon a les pressions que bona part de la societat illenca, articulada en torn a l'Aliança Mar Blava, ha exercit per tal de protegir els ecosistemes ma-

Illa	Nom de l'ANEI	Hectàrees (ha)
Eivissa	Puig de na Mossona i puig d'Atzaró	348
	Cap Llibrell	171
	Ses Salines	1076
	Es Jondal	281
	Cap Llentrisca-sa Talaïassa	2907
	Comte - la Bassa	335
	Ses Fontanelles i serra Grossa	4359
	Del puig d'en Basseta al puig d'en Toni Mosson	98
	Àrees Naturals des Amunts d'Eivissa	12227
	Massís de Sant Carles	388
	Serra de sa Cova y Puig d'en Pelleu	256
	Illots d'Eivissa i Formentera	202
Formentera	Ses Salines - Estany Pudent i estany des Peix	836
	Es cap Alt i cap de Barbaria	572
	Es Pi d'en Català	44
	Platja de Migjorn i costa de Tramuntana	947,4
	La Mola	1088
	Punta Prima	74

Taula 2. Àrees Naturals d'Especial Interès (ANEI) segon el llistat de la LEN 1991 (elaboració: Laura del Valle, Iván Murray i Guillem X. Pons).

rins front a l'amenaça de prospeccions petrolieres (EP 2014). Pel que fa a les ANEI i AANP que es reparteixen entre les Pitiüses, Eivissa disposa d'un total d'onze que es van veure incrementades en 331'78 ha el 2008 fins assolir 20.237 hectàrees; i Formentera, amb vuit àrees d'especial protecció, suma 3.561'4 ha (taula 2).

Nogensmenys, cal advertir que malgrat el fet que Eivissa i Formentera compten amb un 35'39 % i 43'15 % del territori sota figures d'alta protecció ambiental respectivament, això no vol dir que aquests espais naturals no estiguin subjectes a conflictes i pertorbacions socioecològiques. En aquest sentit, cal subratllar que més enllà del fet quantitatiu, des d'un punt de vista qualitatiu, les condicions i regles del joc que afecten les àrees naturals d'especial protecció han variat de manera substancial des de la seva constitució. Així, des de la promulgació de la LEN al 1991 (Llei 1/1991, de 30 de gener, d'espais naturals i de règim urbanístic de les àrees d'especial protecció de les Illes Balears. BOIB núm. 31 de 09/03/1991), els criteris de protecció, fonamentalment pel que fa a la permissivitat sobre l'edificació en aquests espais, ha fluctuat en funció dels interessos econòmics i polítics del moment. D'aquesta manera, s'han dut a terme importants reduccions en els criteris de protecció, com va passar amb la modificació de la LEN el 1992 (Llei 7/1992,

de 23 de desembre, de modificació de determinats articles de la Llei 1/1991, de 30 de gener, d'Espais Naturals i de Règim Urbanístic de les Àrees de especial protecció de les Illes Balears. BOIB núm. 8 del 19/01/1993), que rebaixava les superfícies mínimes a efectes d'edificabilitat.

Posteriorment, el govern del Primer Pacte de Progrés (1999-2003) va dictar la Llei 9/1999, del 6 d'octubre, de mesures cautelars i d'emergència relativa a l'ordenació del territori i l'urbanisme a les Illes Balears (BOIB núm. 128 del 12/10/1999), que establí la inedificabilitat en ANEI per al conjunt de l'arxipèlag. Llavors, amb la derrota electoral dels partits d'esquerra i la formació d'un nou govern conservador presidit per Jaume Matas (2003-2007) es varen posar en marxa tot un seguit de polítiques desenvolupistes que desmantellaven les polítiques més avançades en matèria socioecològica del govern anterior, tot destacant la derogació de l'anomenada ecotaxa. Entre aquells paquets de mesures desenvolupistes es destaca la rebaixa de la protecció de les ANEI d'Eivissa i Formentera mitjançant la Llei 10/2003, de 22 de desembre de mesures tributàries i administratives (BOIB núm. 179 del 29/12/2003), segons la qual es podia tornar a edificar en ANEI. I, una vegada més amb un nou canvi de govern, amb la formació del Segon Pacte de Progrés (2007-2011), l'edificabilitat a les

ANEI va ser de nou revertida mitjançant el Decret llei 1/2007, de 23 de novembre, de mesures cautelars fins a l'aprovació de normes de protecció d'àrees d'especial valor ambiental per a les Illes Balears (BOIB núm. 176 del 24/11/2007) i la posterior Llei 4/2008, de 14 de maig, de mesures urgents per a un desenvolupament territorial sostenible a les Illes Balears (BOIB núm. 68 del 17/05/2008).

Emperò, de nou amb la constitució del govern conservador presidit per José Ramón Bauzá (2011-2015), l'edificabilitat en ANEI va tornar a ser restituïda per la Llei 7/2012, de 13 de juny, de mesures urgents per a l'ordenació urbanística sostenible (BOIB núm. 91 del 23/06/2012). Finalment, en el marc d'un nou canvi de govern amb la formació del tercer Pacte de Progrés (2015-2019), s'ha enregistrat l'últim episodi segons el qual s'ha tornat a suprimir l'edificabilitat en ANEI mitjançant l'aprovació del Decret llei 1/2016, de 12 de gener, de mesures urgents en matèria urbanística (BOIB núm. 6 de 13/02 / 2016) (Ferrer 2016). Tal com es pot comprovar a partir de les fluctuacions normatives, la protecció dels espais naturals a Eivissa i Formentera s'ha caracteritzat fonamentalment per una situació erràtica que clarament no afavoreix l'objectiu prioritari pel qual s'han constituït aquests espais, que és el de la conservació de la biodiversitat (taula 3).

A la figura 1 es pot apreciar l'efecte de les polítiques adoptades pels diferents governs en relació a la protecció dels espais mitjançant les figures de Parc Natural i Reserva Natural. Els principals punts d'inflexió de protecció dels espais naturals a tenir en consideració a Eivissa i Formentera són els següents:

Resum històric cronològic

El 1995 es va declarar la Reserva Natural de ses Salines mitjançant la Llei 26/1995, de 31 de juliol, per la qual es declara Reserva Natural de les Salines d'Eivissa («Ses Salines»), les illes des Freus i les Salines de Formentera (BOE núm. 182 del 01/08/1995).

Àrea	Superfície	Superfície protegida	AANP	ANEI (no AANP)	ARIP i ARIP B	ZEPA	LIC	PNN	RN	RM
Eivissa	1.117,93	267,99	56,97	210,98	0,00	0,00	193,86	0,00	0,00	0,00
Sant Antoni de Portmany	12.670,99	6.795,01	1.290,13	3.422,77	2.082,11	535,95	1.608,25	0,00	0,00	0,00
Sant Josep de sa Talaia	15.885,41	8.173,58	3.028,75	5.032,78	36,31	1.796,08	2.632,15	1.283,40	515,00	13.617
Sant Joan de Labritja	12.153,14	7.425,37	1.473,07	3.885,32	2.013,12	146,93	2.863,06	0,00	0,00	0,00
Santa Eulària des Riu	15.351,98	2.777,03	526,89	1.310,35	939,79	66,57	67,17	0,00	0,00	3.756
Formentera		3.741,38	1.735,13	1.826,26	0,00	3.034,36	3.049,40	448,69	660,58	1.059
Total	57.179,45	25.438,97	6.375,80	13.862,19	5.071,32	2.545,53	7.364,50	1.283	515,00	18.432

Taula 3. Relació de la superfície terrestre protegida i figures de protecció a nivell municipal, 2019 (unitat: ha).
Font: SITIBSA i GOIB (elaboració: Laura del Valle, Iván Murray i Guillem X. Pons).

El 1999 es va declarar la Reserva Marina dels Freus d'Eivissa i Formentera mitjançant el Decret 63/1999, de 28 de maig, pel qual s'estableix la reserva marina dels Freus d'Eivissa i Formentera (BOCAIB núm. 74, del 8 de juny de 1999). Es poden distingir quatre zones amb diferents graus de protecció. La zona de protecció màxima (reserva integral) està situada a l'est de l'illot de s'Espardell, on es prohibeix qualsevol extracció de recursos així com l'ancoratge i la immersió amb escafandre autònoma.

El 27 d'agost de 1999 el Consell de Govern acordà iniciar la tramitació del Pla d'Ordenació dels recursos naturals de Cala d'Hort, Cap Llençrisc i sa Talaia, es Vedrà i es Vedranell i dels illots de Ponent, que fou aprovat inicialment el 29 de juny de 2001.

A les Pitiüses el primer parc natural va ser declarat el 2001, amb el Parc Natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera, d'una extensió de 16.780'32 ha, de les quals 2.752'82 eren terrestres i 14.027'50 marines (BOIB núm. 156, de 29/12/2001).

El 2002, la superfície protegida va augmentar amb la declaració del Parc Natural de Cala d'Hort, Cap Llençrisc i sa Talaia (2.773'72 ha), les Reserves Naturals des Vedrà i es Vedranell (79'31 ha) i les illes de Ponent (153'39 ha), amb un total de 18.530'98 ha protegides (Decret 24/2002, de 15 de febrer. BOIB núm. 48 de 20/04/2002).

Amb l'entrada en vigor de la Llei 10/2003 es desclassificaren per primer cop a les Balears espais naturals protegits amb figures de les lleis bàsiques estatals de conservació de la naturalesa: Llei 4/89 de Conservació dels Espais Naturals i

de la Flora i fauna Silvestres, substituïda per la Llei 42/2007 del Patrimoni Natural i Biodiversitat (Murray 2010). La llei 10/2003, va representar un punt d'inflexió negatiu amb referència a l'evolució de la superfície protegida de les illes. Aquesta llei, coneguda també com Llei d'Acompanyament dels Pressupostos, té com a finalitat original, tal com apareix a l'exposició de motius de dita llei: «[...] completar la Llei de Pressupostos i constituir, amb aquesta, una unitat d'acció racional per complir els objectius de política econòmica, raó que justifica que es tramitin simultàniament amb les lleis de pressupostos generals. Aquesta llei respon a aquesta finalitat i, en aquest sentit, recull bàsicament aspectes de caràcter tributari i d'acció administrativa».

Així, amb una llei que no té res a veure amb els tràmits ordinaris que han d'acompanyar el debat públic i els requisits legals sobre la protecció de la biodiversitat, es va dur a terme una alteració profunda de la situació de les regles sobre els espais naturals protegits. Juntament amb els aspectes de caràcter tributari i econòmicoadministratiu, es va aprofitar per la via més ràpida, introduir tot un seguit de mesures que afectaven diversos parcs naturals de les illes i canvis en els usos permesos en sòl rústic protegit.

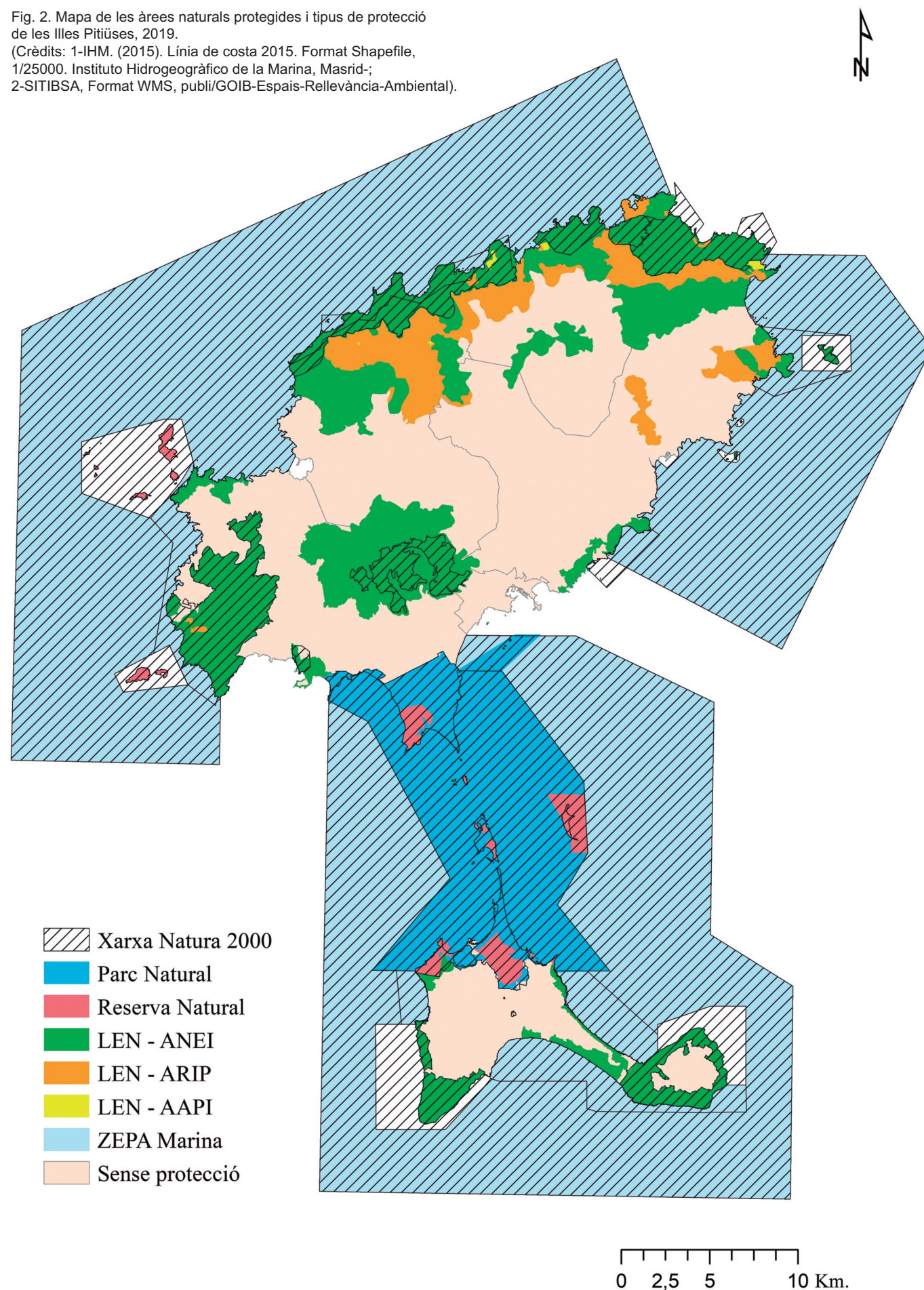
Pel que fa a la reducció dels espais naturals protegits, la Llei 10/2003 va desprotegir 17.076'11 ha de dos Parcs Naturals de les Illes Balears: Parc Natural de la Península de Llevant (Mallorca) i Parc Natural de Cala d'Hort, Cap Llençrisc i sa Talaia. Aquest darrer va quedar limitat a l'extensió de les finques públiques propietat de la

Comunitat Autònoma de les Illes Balears o del Consell Insular d'Eivissa i Formentera. Es van mantenir les Reserves Naturals des Vedrà, des Vedranell i dels illots de Ponent, d'acord amb la delimitació i el règim jurídic establert en el Decret 24/2002 (Murray 2010).

El 2014, es van declarar tres ZEPA marines amb una extensió de 112.771'13 hectàrees, tot cobrint pràcticament tot l'espai marí d'Eivissa i Formentera (figura 2).

L'11 de novembre de 2015 se va instar el Govern de les Illes Balears, mitjançant una proposició no de llei, que fou aprovada per unanimitat al Parlament de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, a declarar l'illa de Tagomago i els illots de Llevant com a Reserva Natural i Marina. Aquests espais insulars estan declarats des del juliol del 2000 com a LIC i ZEPA (taules 4 i 5). No fou fins al 2018, quan es va declarar la reserva de la Costa nord-est d'Eivissa i Tagomago amb un total de 3.756 ha com una reserva integral de 250 ha (figura 3) (Decret 45/2018, de 14 de desembre. BOIB núm. 157 de 15/12/2018). Al mateix temps, es va declarar la reserva marina de sa Punta de sa Creu (Formentera), amb un total de 1.059 ha (Decret 38/2018, de 16 de novembre. BOIB núm. 144 de 17 de novembre del 2018), i així s'incrementaven a onze les reserves marines en l'àmbit balear i a tres a nivell de subarxipèlag pitiús, amb un total de 18.432 ha –13.617 ha amb la reserva marina de Formentera; 1.059 ha reserva marina de sa Punta de sa Creu i 3.756 ha la reserva marina de la costa nord-est d'Eivissa i Tagomago– (figura 3).

Fig. 2. Mapa de les àrees naturals protegides i tipus de protecció de les Illes Pitiüses, 2019.
(Crèdits: 1-IHM. (2015). Línia de costa 2015. Format Shapefile, 1/25000. Instituto Hidrográfico de la Marina, Masrid-; 2-SITIBSA, Format WMS, publi/GOIB-Espais-Rellevància-Ambiental).

Finalment, podem destacar la declaració per part de la UNESCO d'Eivissa com a «Ciutat Patrimoni de la Humanitat» el 4 de desembre de 1999. Cal subratllar que entre els béns declarats patrimoni de la humanitat, a més de les muralles renaixentistes, l'acròpolis de Dalt Vila, la necròpolis feniciopúnica del puig des Molins, o l'assentament fenici de sa Caleta (Rullan 2006), es destaca la protecció de les praderies de *Posidonia oceanica*. Aquesta praderia és un ecosistema d'alt valor ecològic i alhora es troba fortament amenaçat (Díaz; Marbà 2009), motiu pel qual s'ha activat el projecte *Save Posidonia*. En el marc d'aquest projecte s'ha iniciat la cartografia de les praderies de posidònia. En qualsevol cas, cal advertir que la superfície marina protegida de *Posidonia oceanica* no està representada a la figura 1 a causa de la manca de delimitació geogràfica.

Parc Natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera

Des del punt de vista històric, Mayol (2010) realitzà una anàlisi exhaustiva de la protecció d'espais natural de les Balears.

Des del 1977, ses Salines d'Eivissa i Formentera foren objecte d'importants mobilitzacions socials que reclamaven la seva protecció front a la seva urbanització i la seva gestió com a espais naturals protegits. Emperò, aquests espais no entraven dins de les previsions proteccionistes dels governs de la CAIB que sempre havien estat en mans de la dreta i els seus dos principals capitosts, Matutes i Cañellas, que eren els promotors de la seva urbanització (Manresa 1998; Ferrer 2003).

L'any 1975, la propietat projectà una ocupació urbanoturística important, que hauria inclòs la zona costanera i dunar, àrees de pinar i garriga, els mateixos estanys i més de 30.000 places residencials. El 1977 es constituí la Comissió de Defensa de ses Salines de l'Institut d'Estudis Eivissencs, que immediatament trobà ressò en el sector naturalista, alguns professionals de l'arquitectura, l'esquerra i bona part dels intel·lec-

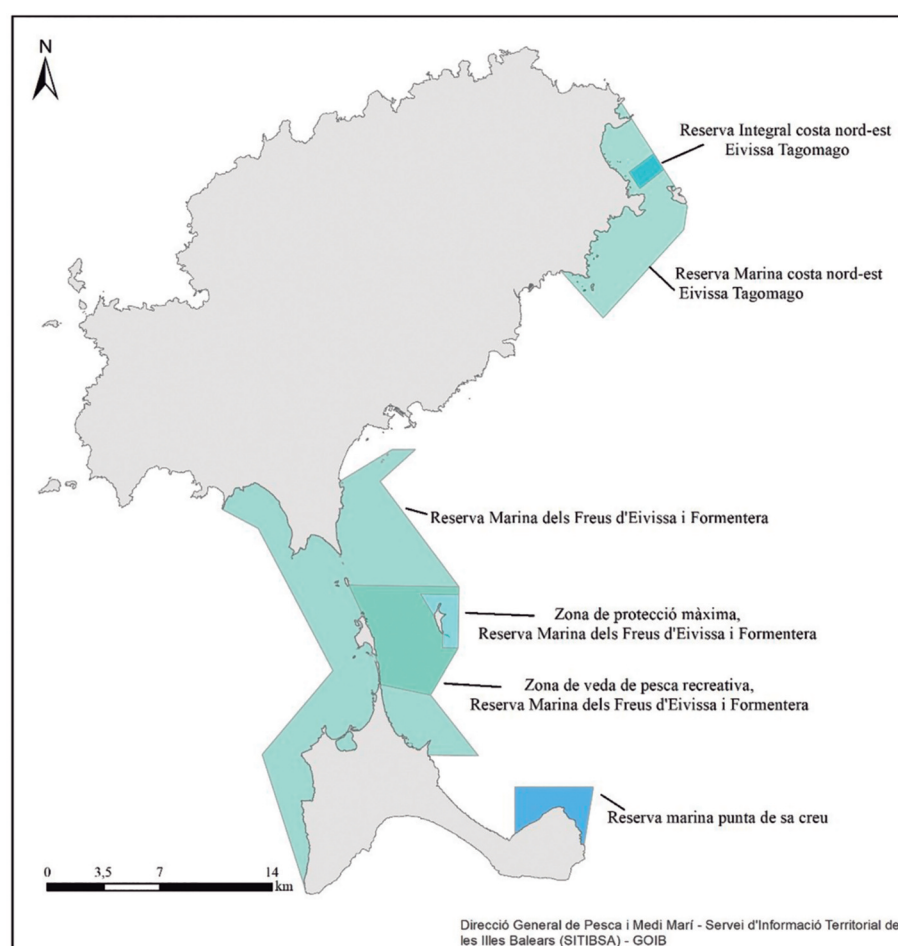

Fig. 3. Mapa de les Reserves marines de les Illes Pitiüses, 2019. (Crèdits: 1-IHM. (2015). Línia de costa 2015. Format Shapefile, 1/25000. Instituto Hidrogeográfico de la Marina, Madrid-; 2-SITIBSA, Format WMS,publi/GOIB-Espais-Rellevància-Ambiental).

tuals pitiüsos. Mesos després de l'ocupació de sa Dragonera a Mallorca, se celebrà la primera gran manifestació a Vila (29/10/1977), que el *Diario de Ibiza* interpretava com el despertar del poble pitiús. Posteriorment començaren a promulgar-se tot un seguit de normes de caràcter supramunicipal que pretenien paralitzar el projecte d'urbanització que estava emparat per la normativa urbanística de l'Ajuntament de Sant Josep de sa Talaia. Així, la Comissió Provincial d'Urbanisme del Consell General Interinsular (CGI) rebutjà el projecte per defectes formals i es protegí provisionalment la zona. Quan s'inicià l'autonomia el 1983, el primer govern autonòmic presidit per Gabriel Cañellas aprovà la Llei 1/1984, de 14 de març, d'Ordenació i Protecció d'Àrees Naturals d'Interès Especial (BOCAIB núm.7 de 09/05/1984), forçat pels partits de l'oposició, la mobilització social i pel

decisiu vot favorable a la llei d'Unió Mallorquina, que aleshores era soci de govern d'Alianza Popular. Llavors, la delimitació de les ANEI es desplegà mitjançant normes específiques, que en el cas de ses Salines es materialitzà en la Llei 5/1985, de 2 de maig, de declaració de ses Salines d'Eivissa i Formentera i illots intermedis com a àrea natural d'interès especial (BOCAIB núm. 15 de 30/05/1985). Emperò, l'aplicació de la figura d'ANEI el 1985 deixà desprotegits en gran part el cap des Falcó, es Corb Marí i l'àrea de sa Sal Rossa, que en els dos darrers casos foren objecte d'urbanització. Posteriorment, a causa del fet que Matutes i Cañellas tenien propietats a la zona, aquestes zones també foren excloses del catàleg d'espais naturals de protecció recomanada per la disposició addicional tercera de la modificació de la LEN, Llei 7/1992 (Manresa 1998; Ferrer 2003).

<i>Denominació</i>	<i>Tipus</i>	<i>Data</i>	<i>Superfície (ha)</i>	<i>CODI</i>
Es Vedrà i es Vedranell	LIC i ZEPA	1 de juliol de 2000	635,74	ES0000078
Tagomago	LIC i ZEPA	2 de juliol de 2000	554,25	ES0000082
Ses Salines de Eivissa i Formentera	LIC i ZEPA	3 de juliol de 2000	16.435,01	ES0000084
Costa des Amunts (ANEI)	LIC i ZEPA	4 de juliol de 2000	694,68	ES0000241
Illots de Santa Eulària, illes Redona i des Canar	LIC i ZEPA	5 de juliol de 2000	70,19	ES0000242
Illes de Ponent d'Eivissa	LIC i ZEPA	6 de juliol de 2000	2.536,98	ES5310023
Porroig	LIC	7 de juliol de 2000	113,39	ES5310031
Cap Llentrisca - sa Talaia	LIC	8 de juliol de 2000	3.090,71	ES5310032
Xarraca	LIC	9 de juliol de 2000	771,13	ES5310033
Serra Grossa	LIC	10 de juliol de 2000	1.175,57	ES5310034
Costa oest d'Eivissa	LIC	1 d'abril de 2004	1.272,72	ES5310104
Es Amunts d'Eivissa	LIC	2 d'abril de 2004	1.462,34	ES5310105
Àrea Marina de ses Margalides	LIC	3 d'abril de 2004	98,62	ES5310106
Àrea Marina de Tagomago	LIC	4 d'abril de 2004	745,60	ES5310107
Àrea Marina des Cap Martinet	LIC	5 d'abril de 2004	553,08	ES5310108
Nord de Sant Joan	LIC	6 d'abril de 2004	1.928,06	ES5310112
Espai marí del llevant d'Eivissa	ZEPA	1 de juliol de 2009	19.166,90	ES0000517
Espai marí de ponent i nord d'Eivissa	ZEPA	1 de juliol de 2009	47.181,10	ES0000516
Espai marí de Formentera i del sud d'Eivissa	ZEPA	1 de juliol de 2009	46.431,20	ES0000515
La Mola	LIC i ZEPA	3 de març de 2006	2.181,23	ES5310024
Cap de Barbaria	LIC, ZEPA i ZEC	desembre de 2018	2.477,32	ES5310025
Àrea marina de Cala Saona	ZEC	desembre de 2018	442,29	ES5310109
Àrea marina de Platja de Tramuntana	ZEC	desembre de 2018	1.406,18	ES5310110
Àrea marina de Platja de Migjorn	ZEC	desembre de 2018	2.051,01	ES5310111

Taula 4. Resum del espais declarats LIC o ZEPA de les Pitiüses (Xarxa Natura 2000), data de l'alta, superfície en ha i codi (elaboració: Laura del Valle, Iván Murray i Guillem X. Pons).

Davant la impossibilitat de protegir la zona, on els principals polítics de l'arxipèlag tenien interessos empresarials, el govern estatal en mans del PSOE, promogué la protecció per llei de ses Salines com a reserva natural mitjançant la Llei 26/1995, de 31 de juliol (BOE de 182 de 01/08/1995) (taula 6) i el 1999 fou declarada la reserva marina dels Freus de Formentera (Decret 63/1999, de 28 de maig. BOIB núm. 74 de 8 de juny). En contra de la seva protecció, el govern de Cañellas hi presentà recurs d'inconstitucionalitat. El Tribunal Constitucional estimà el recurs del Govern Balear contra la reserva natural declarada pel Govern de l'Estat, però establí una clàusula jurídicament sorprenent: l'efecte anul·latori de la sentència sobre la reserva quedava diferit fins al moment en què l'Administració autonòmica, reconeguda com a competent, hagués adoptat les mesures que garantissin la protecció de l'indret. D'aquesta manera l'alt tribunal posava els valors ambientals per damunt dels interessos immobiliaris dels influents Matutes i

Cañellas. Al cap de poc temps, Cañellas hagué de dimitir pel cas de corrupció del túnel de Sóller, mentre que Matutes exercia el càrrec de president de la Comissió d'Assumptes Exteriors, Seguretat i Política de Defensa de la Comissió Europea. Arran de les eleccions autonòmiques i municipals de 1999, el canvi de color polític en el Govern de la CAIB i del Consell d'Eivissa i Formentera, amb la constitució de l'anomenat primer Pacte de Progrés, va permetre que finalment el Govern de les Illes Balears declaràs finalment ses Salines Parc Natural (Llei 17/2001, de 19 de desembre, de protecció ambiental de ses Salines d'Eivissa i Formentera. BOIB núm. 156 de 29/12/2001) (Mayol 2010).

Parc Natural de Cala d'Hort, Cap Llentrisca i sa Talaia

L'altre Parc Natural, el de Cala d'Hort, és una àrea del sud-oest d'Eivissa, el topònim de la qual s'ha estès per denominar un gran espai del terme de Sant Josep, que inclou els vessants meridionals i occidentals de sa Talaia, fins a la costa i els illots. Tal com indica Mayol

(2010), els anys noranta, es planificà la construcció d'un camp de golf, amb oferta residencial, que focalitzà una gran oposició. Malgrat que és l'eix d'una gran manifestació popular a la primavera de 1999, l'empresa va obtenir els permisos del Consell i la llicència municipal per endegar les obres. El Govern de Progrés acabat de constituir trobà un procediment per aturar les màquines mitjançant l'inici d'un Pla d'Ordenació de Recursos Naturals el mes de juny de 2001, als quals la llei dóna prevalença sobre els instruments urbanístics. Aleshores, les forces conservadores iniciaren a Eivissa un procés similar al que protagonitzà la dreta políticoempresarial mallorquina en contra de la declaració del Parc Natural de la península de Llevant. Aquella mobilització reaccionària va tenir un ressò fins i tot superior al de Mallorca, a causa de la gran fragmentació de la propietat rural pitiüsa. Llavors, la zona fou declarada Parc Natural el 2002 (Decret 24/2002, de 15 de febrer, pel qual es declara el Parc Natural de Cala d'Hort, Cap Llentrisca i sa Talaia, i les Reserves

Naturals des Vedrà, es Vedranell i dels Illots de Ponent. BOIB núm. 23 de 21/02/2002) (taula 6).

La forta batalla del lobby hotel·ler, grans propietaris i constructors contra el govern del Pacte de Progrés fructificà en l'ascens de Jaume Matas com a president del govern autonòmic de 2003, format per l'aliança entre el Partit Popular i Unió Mallorquina. Avui dia, bona part dels alts càrrecs d'aquell govern han estat jutjats per corrupció. La derogació de l'ecotaxa i l'eliminació dels parcs naturals foren les principals promeses electorals de Matas. Així doncs, mitjançant la Llei d'Acompanyament dels pressuposts de 2003, es desmuntà el Parc Natural de Cala d'Hort, que passà de 2.208'8 ha terrestres a tan sols 0'5 ha que coincideixen amb la finca de propietat pública, la zona marina quedà totalment desprotegida, mentre que els illots qualificats com reserva natural restaren protegits.

Conclusions

Les Pitiüses són un dels exemples més destacats a escala mundial de les dinàmiques turístiques d'acumulació, la qual cosa ha representat una profunda transformació de la societat i del territori illencs (Ferrer 2015; Del Valle; Murray; Pons; Calvo 2017). Paradoxalment, d'acord amb Ferrer (2015), els extraordinaris valors ecològics i paisat-

Dunes actuals de l'illa de s'Espalmador amb mesures de protecció (fotografia: Laura del Valle).

gístics i la riquesa social han estat clau en la conversió de les Pitiüses en una de les zones turístiques més importants del planeta, i ha estat aquesta indústria la que ha conduït a la «destrucció del paradís». Ens trobam així al davant d'un cas paradigmàtic de la «maledicció dels recursos naturals», associat al turisme, tal com s'han definit aquelles situacions en què la riquesa natural en certes regions ha provocat tot un seguit de conflictes i destrucció ecològica (Badeeb; Lean; Clark 2017).

Nogensmenys, més enllà d'una maledicció entesa com a quelcom fantasmagòric o com un fet natural, aquesta és socialment construïda i resulta d'unes relacions desiguals de poder. Precisament, quan acabà la dictadura, a les Pitiüses s'activà una potent mobilització contra els abusos urbanístics i la destrucció ecològica que fructificà en les demandes socials per a la protecció dels espais naturals. Gràcies a aquestes mobilitzacions s'han protegit diversos espais terrestres i marítims de l'arxipèlag. La superfi-

A la dreta, taula 5. Proposta d'ampliació de ZEPAS a les Pitiüses de 2019 (elaboració: Laura del Valle, Iván Murray i Guillem X. Pons).
A baix, taula 6. Figures de protecció dels espais naturals i els seus canvis (elaboració: Laura del Valle, Iván Murray i Guillem X. Pons).

Denominació	Tipus	Superfície (ha)
Illeta de Cala Salada	Proposta ZEPA	0,69
Illa d'Encalders	Proposta ZEPA	2,78
Des de punta Prima a cala en Baster	Proposta ZEPA	41,95

Nom	Any declaració	Superfície inicial (ha)	Darreres modificacions	Superfície (ha)
PN Ses Salines d'Eivissa i Formentera	2001	15.524,56 ha en total de les quals 1.913,98 són terrestres i 13.610,58 són marines	2003	La superfície terrestre es reduí a 1.786,32 ha i la marina es mantingué (15.396,90 ha en total).
RN Cala d'Hort, cap Llentrisca i sa Talaia	2002	2.773,72 ha en total de les quals 2.209,15 són terrestres	2003	La superfície marina es desprotegi en la seua totalitat i la terrestre restà reduïda a 0,51 ha.
RN Es Vedrà i es Vedranell	2002	79,31 ha terrestres		Invariable
RN Illots de Ponent	2002	153,39 ha terrestres		Invariable
RN de Can Marroig (Formentera)	2003	127,66 ha	2003	Invariable. Canvia d'estatus com a Reserva Natural
RM Punta de sa Creu	2018	1.059 ha marines		Invariable
RM de la costa nord-est d'Eivissa i Tagomago	2018	3.756 ha marines		Invariable

Dunes actuals de ses Salines (fotografia: Laura del Valle).

cie terrestre protegida assolí un màxim de 5.194'67 ha el 2002, amb els parcs naturals de ses Salines i de Cala d'Hort. Emperò, el gir polític de 2003, procliu a la defensa dels interessos immobiliaris, derogà bona part del parc natural de Cala d'Hort, tot quedant la superfície protegida en unes 2.985'52 ha. També cal destacar que es fa necessària la creació dels plans de gestió dels espais naturals amb figures de protecció per a una correcta conservació dels valors ecosistèmics, ja que a hores d'ara tan sols el Parc Natural de ses Salines disposa del necessari pla de gestió.

Així mateix, cal subratllar que no només ha estat l'extensió dels espais terrestres protegits el que ha variat substancialment al llarg del període analitzat, sinó que les àrees naturals d'especial interès han estat sotmeses a vaivens normatius constants que fan perillar el seu paper en la conservació de la biodiversitat. En aquest sentit, s'ha detectat un patró clar segons el qual els governs de dretes activen la permissivitat edificatòria, mentre que governs d'esquerra fan el contrari. Una política sensata de protecció de la biodiversitat hauria de prioritzar aquesta funció per sobre dels inte-

ressos crematístics, particularment en uns entorns tan castigats com són els espais insulars amb forta pressió turisticoimmobiliària. Així mateix, al llarg de tot el període l'edificació irregular en sòl rústic protegit ha estat una pauta generalitzada que només en pocs casos ha estat castigada, com és el conegut cas Cretu (Ferrer 2015).

D'altra banda, la superfície marina protegida ha augmentat significativament fins a arribar a 136.197'74 ha. L'augment de la protecció de l'àrea marina es deu a la forta mobilització contra les perforacions petrolíferes que aglutinaren des del moviment ecologista al món empresarial de les illes. Aquests darrers es decantaren a favor de la protecció, atès que entenen que les perforacions podrien suposar un risc molt elevat i que per tant podria perjudicar la indústria turística.

Agraïments

Volem expressar el nostre agraïment a la Fundació per a la Conservació d'Eivissa i Formentera per finançar el projecte inicial Capacitat de càrrega socioambiental d'Eivissa. A la Societat d'Història Natural de les Illes Balears i al Pro-

jecte «Crisi i reestructuració dels espais turístics del litoral espanyol» (CS02015-64468-P) del Ministeri d'Economia i Competitivitat (MINECO) i del Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER).

Referències

ACORD DEL CONSELL DE GOVERN de 17 de març de 2017 pel qual s'inicia el procediment de declaració de noves zones d'especial protecció per a les aus (ZEPA) i d'ampliació de la superfície d'algunes de les existents en l'àmbit de les Illes Balears (BOIB núm. 2753 de 18/03/2017).

ACORD DEL CONSELL DE GOVERN de 24 de setembre de 2010, sobre l'aprovació de l'ampliació de la llista de llocs d'importància comunitària (LIC) quant a l'hàbitat 'Basses temporals mediterrànies' (BOIB núm. 145 de 7/10/2010).

BADEEB, R. A.; LEAN, H. H.; CLARK, J., (2017). The evolution of the natural resource curse thesis: A critical literature survey. *Resource Policy*, 51, 125-134. Doi: 10.1016/j.resourpol.2016.10.015.

BALAGUER, P.; CARRERAS, D.; DIEDRICH, A.; ESPEJA, S.; BARDOLET, M.; TINTORÉ, J., (2013a). Àrea de sòl i mar protegida per una regulació legal a l'illa de Mallorca. A: PONS, G. X.; GINARD, A.; VICENS, D. (ed.). *VI Jornades de Medi Ambient de les Illes Balears*: 12-16. Recuperat de: <http://www.shnb.org/jma/PonenciessResumsJMA.pdf>

BALAGUER, P., CARRERAS, D., DIEDRICH, A., ESPEJA, S., BARDOLET, M.; TINTORÉ, J., (2013b). Àrea de sòl i mar protegida per una regulació legal a l'illa de Mallorca. *Bolletí de la Societat d'Història Natural de les Balears*, 56: 177-198. Recuperat de: http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/bolletiHistoriaNaturalVolums/index/assoc/Bolleti_/2017v060.dir/Bolleti_2017v060.pdf

CARDINALE, B. J.; DUFFY, J. E.; GONZÁLEZ, A.; HOOPER, D. U.; PERRINGS, C.; VENAIL, P.; NARWANI, A.; MACE, G. M.; TILMAN, D.; WARDLE, D. A.; KINZIG, A. P.; DAILY, G. C.; LOREAU, M.; GRACE, J. B.; LARIGAUDERIE, A.; SRIVASTAVA, D. S.; NAEEM, S., (2012). Biodiversity loss and its impact on humanity. *Nature*, 486

(7415), 59–67. Doi: 10.1038/nature11148.

CARRERAS, D.; TRUYOL, M. (2009). Evolució dels espais protegits terrestres de Menorca (1984-2008). A: VIDAL HERNÁNDEZ, J. M.; COMAS LAMARCA, E. (ed.). *Jornades sobre els 15 anys de la reserva de la biosfera de Menorca*. Col·lecció Recerca, 17. Institut Menorquí d'Estudis. 75-100. Recuperat de: http://www.ime.cat/WebEditor/Pagines/fil_e/Llibre%2015%20anys%20RB.pdf

COMISSIÓ EUROPEA. (2011). Estratègia de la UE sobre la biodiversitat hasta 2020: nuestro seguro de vida y capital natural. COM (2011) 244 final Recuperat de: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011D0244&from=EN>.

CONSELL INSULAR D'EIVISSA I FORMENTERA. (2008). PTI APT Costa, 25.000, 2005, Pitiüses, ETRS89, SIG.

CONSELL INSULAR DE FOMENTERA. (2010). NNSS de Formentera, 5.000, 2010, ETRS89.

CONSELLERIA DE MOBILITAT I ORDENACIÓ DEL TERRITORI. (2007). Llei Espais Naturals 1-91, 10.000, de 2004, de les Illes Balears, ETRS89. Govern de les Illes Balears, Palma.

CONSELLERIA DE MOBILITAT I ORDENACIÓ DEL TERRITORI. (2008). Llei de mesures urgents per a un desenvolupament sostenible a les Illes Balears 4-08, 25.000, de 2008, de les Illes Balears, ETRS89.

Convention on Biological Diversity. (2016) (<http://www.cbd.int/island/>)

DECRET 63/1999, de 28 de maig, pel qual s'estableix la reserva marina dels Freus d'Eivissa i Formentera (BOCAIB núm. 74, del 8 de juny de 1999).

DECRET 24/2002, de 15 de febrer, pel qual es declara el Parc Natural de Cala d'Hort, Cap Llentrisca i sa Talaia, i les Reserves Naturals des Vedrà, es Vedranell i dels Illots de Ponent. BOIB núm. 23 de 21/02/2002.

DECRET 29/2006, de 24 de març, pel qual s'aprova l'ampliació de la llista de Llocs d'Importància Comunitària (LIC) i es declaren més Zones d'Especial Protecció per a les aus (ZEPA) a l'àmbit de les Illes Balears

Estans de ses Salines (fotografia: Laura del Valle).

(BOIB núm. 51 EXT. de 6/04/2006).

DECRET LLEI 1/2007, de 23 de novembre, de mesures cautelars fins a l'aprovació de normes de protecció d'àrees d'especial valor ambiental per a les Illes Balears (BOIB núm. 176 de 24/11/2007).

DECRET LLEI 1/2016, de 12 de gener, de mesures urgents en matèria urbanística (BOIB núm. 6 de 13/02/2016).

DECRET 38/2018, de 16 de novembre pel qual es declara la reserva marina de Punta de sa Creu. BOIB núm. 144 del 17 de novembre del 2018.

DECRET 45/2018, de 14 de desembre pel qual es declara la reserva marina de la costa nord-est d'Eivissa i Tagomago. BOIB 157 de 15 de desembre del 2018.

DEL VALLE, L.; MURRAY, I.; PONS, G. X.; CALVO, J., (2017). Capacidad de carga socioambiental de la isla de Eivissa. Estado de la cuestión. *Monografies de la Societat d'Història Natural de les Balears*, 26, 206 p. Recuperat de: <https://ibizapreservation.org/wp-content/uploads/2018/03/Monografia-Capacidad-de-carga-de-Eivissa-IPF-UIB-SHNB.pdf>

DÍAZ, E.; MARBÀ, N., (2009). 1120 Posidonion oceanicae. Praderas de Posidonia oceànica. A: VV. AA. *Bases ecológicas preliminares para la conservación de los tipos de hábi-*

tat de interés comunitario en España. Ministerio de Medio Ambiente, y Medio Rural y Marino, Madrid. 129 p. Recuperat de: <https://www.saveposidoniaproject.org/formentera/wp-content/uploads/2017/03/informe-posidonijolube-es.pdf>

DIRECTIVA 79/409/CEE del Consell, del 2 d'abril del 1979, relativa a la conservació de les aus silvestres.

DIRECTIVA 92/43/CEE del Consell, del 21 de maig de 1992, relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestres.

EEA. (2015). *SOER 2015. The European environment. State and outlook 2015*. European Environment Agency, Copenague (<https://www.eea.europa.eu/soer>).

EP. (2014). Mar Blava recuerda que las prospecciones serían una 'grave amenaza' para la Red Natura 2000. *El Mundo* 21/05/2000. (<http://www.elmundo.es/baleares/2014/05/21/537c8d71e2704e3c098b456f.html>).

FERRER, J. Ll. 2003. Història d'una reivindicació popular. A: GEN-GOB Eivissa. *El Parc Natural de Ses Salines d'Eivissa i Formentera. El tresor ecològic de les Pitiüses*. Eivissa: Genial Edicions Culturals, 154-163.

FERRER, Joan Lluís (2015). *Ibiza: la destrucción del paraíso*. Eivissa: Balàfia Postals, 479 p.

FERRER, J. Ll. (2016). Las ANEI de las Pitiusas quedan inedificables

como el resto de las Baleares. *Diario de Ibiza* 09/01/2016. Recuperat de: (<http://www.diariodeibiza.es/pitiuses-balears/2016/01/09/acuerdo-govern-declarar-inedificables-anei/815966.html>).

GEN. 1991. *La lluita per ses Salines*. Eivissa: Editorial Mediterrània, 203 p.

IHM. 2015. Línea de costa 2015. Formato shapefile, 1/25.000. Instituto Hidrográfico de la Marina, Madrid.

LLEI 1/1984, de 14 de març, d'Ordenació i Protecció d'Àrees Naturals d'Interès Especial (BOCAIB núm. 7 de 09/05/1984).

LLEI 5/1985, de 2 de maig, de declaració de ses Salines d'Eivissa i Formentera i illots intermedis com a àrea natural d'interès especial (BOCAIB núm. 15 de 30/05/1985).

LLEI 22/1988, 28 de juliol, de Costes (BOE núm. 181 de 29/07/1988).

LLEI 4/1989 Llei 4/1989, de 27 de març, de conservació dels espais naturals i de la flora i fauna silvestres (BOE núm. 74 de 28/03/1989).

LLEI 1/1991, de 30 de gener, d'espais naturals i de règim urbanístic de les àrees d'especial protecció de les Illes Balears (BOIB núm. 31 de 09/03/1991).

LLEI 7/1992, de 23 de desembre, de modificació de determinats articles de la Llei 1/1991, de 30 de gener, d'Espais Naturals i de Règim Urbanístic de les Àrees de especial protecció de les Illes Balears (BOIB núm. 8 del 19/01/1993).

LLEI 26/1995, de 31 de juliol, per la qual es declara Reserva Natural de les Salines d'Eivissa («Ses Salines»), les illes des Freus i les Salines de Formentera (BOE núm. 182 del 01/08/1995).

LLEI 9/1999, del 6 d'octubre, de mesures cautelars i d'emergència relativa a l'ordenació del territori i l'urbanisme a les Illes Balears (BOIB núm. 128 del 12/10/1999).

LLEI 17/2001, de 19 de desembre, de protecció ambiental de ses Salines d'Eivissa i Formentera (BOIB núm. 156 de 29/12/2001).

LLEI 10/2003, de 22 de desembre de mesures tributàries i administratives (BOIB núm. 179 del 29/12/2003).

Les illes des Freus des de la punta de ses Portes (fotografia: Enric Ribes).

LLEI 5/2005, del 26 de maig, per a la conservació dels espais de rellevància ambiental (LECO) (BOIB núm. 85 del 04/06/2005).

LLEI 42/2007, de 13 de desembre, del Patrimoni Natural i de la Biodiversitat (BOE núm. 299 de 14/12/2007-21490).

LLEI 4/2008, de 14 de maig, de mesures urgents per a un desenvolupament territorial sostenible a les Illes Balears (BOIB núm. 68 del 17/05/2008).

LLEI 7/2012, de 13 de juny, de mesures urgents per a l'ordenació urbanística sostenible (BOIB núm. 91 del 23/06/2012).

LLEI 2/2013, de 29 de maig, de protecció i ús sostenible del litoral i de modificació de la Llei de Costes (BOE núm. 129 de 30/05/2013).

MANRESA, Antoni (1998). *Balears SA. Lo dicho en El País*. Eivissa: Res Publica Edicions, 266 p.

MAPAMA. (2017). *Banco de Datos de la Naturaleza*. Ministerio de Agricultura y Pesca, Alimentación y Medio Ambiente. <http://www.mapama.gob.es/es/biodiversidad/servicios/banco-datos-naturaleza/acceso-rapido-datos.aspx>.

MAYOL, Joan (2010). *Geografia i història dels espais naturals protegits a les Illes Balears*. A: MAYOL, J.; MUNTANER, Ll.; RULLAN, O., (ed.). *Homenatge a Bartomeu Barceló i Pons, geògraf*. Palma: Lleonard Muntaner Editor, 637-654 p.

MURRAY, Ivan (2010). *Els indicadors*

de sostenibilitat de les Illes Balears (2003-2008). Palma: Universitat de les Illes Balears, 666 p.

LLORENTE, N.; PONS, G. X., (1997). *Estat del Medi Ambient de les Illes Balears 1996*. Palma: Sa Nostra; SHNB, 107 p.

ORDEN AAA/1260/2014, de 9 de julio, por la que se declaran Zonas de Especial Protección para las Aves en aguas marinas españolas (BOE núm. 173 de 17/07/2014).

PONS, Guillem Xavier (2015). Els invertebrats endèmics de les illes Balears: actualització del seu catàleg i apunts per a la seva conservació. A: *Llibre Verd de Protecció d'Espècies a les Balears*. Govern de les Illes Balears. Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient i Territori. Monografia de la Societat d'Història Natural de les Balears, 20, 181-206.

PONS, Guillem Xavier; MORAGUES, Lluís. (ed.). (2001). *Estat del Medi Ambient de les Illes Balears 1998-1999*. Palma: Sa Nostra, SHNB, 96 p.

PONS, Guillem Xavier; MORAGUES, Lluís. (ed.). (2003). *Estat del Medi Ambient de les Illes Balears 2000-2001*. Palma: Sa Nostra, SHNB, 90 p.

RULLAN, Onofre (2006). La ciudad de Eivissa: de ciudad única a principal centro urbano de la isla. A: ARTIGUES, A. A.; BAUZÀ, A.; BLÁZQUEZ, M.; GONZÁLEZ, J.; MURRAY, I; RULLAN, O. *Introducción a la geografía urbana de las Illes Balears*. UIB, AGE, Palma: Govern de les Illes Balears, 218-237 p.

SERVEI DE PROTECCIÓ D'ESPÈCIES. (2015). *Llibre verd de protecció d'espècies a les Balears*. Monografies de la Societat d'Història Natural de les Balears, núm. 20. Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient i Territori, Palma.

SITIBSA. (2017). Altres àrees medi ambientals - Sòl sotmès a algun tipus de règim de protecció supramunicipal. (<http://www.caib.es/sac-microfront/noticia.do?idsite=5505&cont=76252&lang=ca>).

LAURA DEL VALLE VILLALONGA,
IVAN MURRAY MAS
I GUILLEM X. PONS ■